

Теорія і методика виховання

Черкашин О.В.

кандидат педагогічних наук,

викладач кафедри пожежної та рятувальної підготовки Національний

університет цивільного захисту України

СТАН НАВЧАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ПРАВИЛАМ ПОЖЕЖНОЇ БЕЗПЕКИ ТА ПОЖЕЖОГАСІННЯ ЯК ЕЛЕМЕНТ ЗАХИСТУ ВІД НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ ТА ЗАПОБІГАННЯ ЇХ ВИНИКНЕННЮ

Серед фундаментальних прав, задекларованих в Основному Законі України, є право людини на безпечне життя. Безпека людини і навколишнього природного середовища, захищеність від впливу шкідливих, техногенних, природних, екологічних і соціальних чинників є незмінною умовою сталого розвитку. А такий розвиток і гарантування його принципів може забезпечити лише суспільство, яке побудовано на засадах демократії, верховенства права та добробуту людей. Найвищими цінностями суспільства, як зазначено в найвищому законодавчому акті України, є людина, її життя та здоров'я. Проте з кожним роком виникає все більше чинників, які негативно впливають на життєдіяльність людей, пов'язаних з виникненням пожеж, надзвичайних подій, ситуацій та ін.

Навчання населення правилам пожежної безпеки та набуття досвіду їх виконання є запорукою запобігання виникненню пожеж та їх ліквідації. Для досягнення цієї мети необхідно удосконалювати процес навчання громадян нашої держави правилам пожежної безпеки з використання власного досвіду та досвіду зарубіжних країн, починаючи ще змалку. Саме "Безпека життєдіяльності" являє собою інтегрований фундаментальний напрямок, на базі якого вивчаються питання пожежної безпеки. В основі понятійно-категоріального апарату безпеки життєдіяльності з нашої проблематики лежить термін "пожежна безпека", який розглядається в головному діючому законодавчому документі – Кодексі цивільного захисту України (далі – Кодекс) "як відсутність неприпустимого ризику виникнення і

розвитку пожеж та пов'язаної з ними можливості завдання шкоди живим істотам, матеріальним цінностям і довкіллю" [1, с. 3]. Окремого напрямку вивчення пожежної безпеки, що включало б поняття "профілактика пожеж", "пожежно-профілактична робота з дітьми", "навчання дітей пожежній безпеці", "формування у дітей знань з питань пожежної безпеки" та ін. сьогодні не існує, а лише розглядається в комплексному понятті як безпека життєдіяльності. Навчання учнів молодших класів діям у надзвичайних ситуаціях та правилам пожежної безпеки є обов'язковим і здійснюється під час навчально-виховного процесу. Такі питання розглядаються в рамках вивчення предмету "Основи здоров'я" [2]. Проведений аналіз вказаного предмету дозволяє нам розподілити пожежну безпеку на два основних блоки. До першого блоку ми відносимо висвітлення теоретичних питань з основ пожежної безпеки, де розкриваються основні поняття про пожежну безпеку. До другого блоку – практичні навички школяра, що є складником знань та вмінь.

Виділений нами перший блок для учнів початкової школи представлений такими змістовними напрямками, які на кожному етапі вирішують відповідні предметні завдання з питань пожежної безпеки, що характеризуються певним колом знань та вмінь:

- у домашніх умовах;
- у навколишньому середовищі;
- у шкільному оточенні;
- здорові умови життя.

Відповідно до освітньої програми, для молодшого школяра передбачені такі основні напрямки з пожежної безпеки:

- поведінка в небезпечних ситуаціях;
- побутові небезпеки;
- телефони аварійних служб;
- безпечні і небезпечні ситуації;
- джерела допомоги в небезпечних ситуаціях (батьки, сусіди, родичі, аварійні служби);

- безпечна поведінка вдома;
- ситуації можливої небезпеки у школі. План евакуації;
- пожежна безпека. Правила користування обігрівальними приладами;
- цінність і неповторність життя і здоров'я людини. Безпека життєдіяльності.

У руслі підходу до другого блоку пожежної безпеки основним критерієм виступають практичні навички школяра, що є невід'ємним складником знань та вмінь. Відповідно до шкільної програми, для молодшого школяра практично передбачено:

- моделювання ситуації повідомлення про небезпеку за телефонами аварійних служб;
- створення списку джерел допомоги у небезпечних ситуаціях (із допомогою дорослих);
- відпрацювання навичок евакуації із приміщення школи згідно з планом евакуації;
- звернення у разі виникнення небезпечної ситуації за допомогою до батьків та інших членів родини;
- вимкнення несправного електроприладу;
- гасіння невеликої пожежі;
- відтворювання порядку дій повідомлення відповідним службам про небезпечні ситуації;
- ознайомлення із застережними знаками про небезпеку ураження електричним струмом, про легкозаймисту речовину;
- участь у ситуаційній грі "Як діяти при витoku газу";
- участь у рольовій грі "Викликаємо служби 101, 102, 103, 104";
- відпрацювання дій в небезпечній ситуації;
- моделювання ситуацій відмови від небезпечних пропозицій.

Реалізація завдань другого визначеного нами блоку з основ пожежної безпеки здійснюється через:

- традиційні та нетрадиційні форми роботи в літніх таборах;

- проведення польових навчальних практикумів, експедицій, тематичних дитячих правоохоронних акцій;
- розширення мережі позашкільних закладів різних профілів з безпеки життя і здоров'я людини;
- залучення до навчально-виховної роботи з безпеки життя і діяльності людини в цих закладах висококваліфікованих спеціалістів, учених та ін.

Однак, ми вважаємо, що сьогодні рівень знань у молодших школярів про пожежну безпеку є не досить високим із-за низки причин. По-перше, це пов'язано з малою кількістю годин, що відводиться на опрацювання теми "Пожежна безпека" та неможливість повноцінного практичного тренінгу отриманих теоретичних знань під час шкільних занять, та все ще невиробленою методикою навчання та відпрацювання чіткого алгоритму правильних дій під час виникнення пожежі.

По-друге, авторами діючих підручників запропоновано курс з "Основ здоров'я" для учнів 1–4 класів загальноосвітніх шкіл, у якому лише незначна частина навчального матеріалу пов'язана з питаннями пожежної безпеки, відтак запропоновані курси не охоплюють повною мірою необхідний обсяг питань з даної тематики. Доцільним було б звернути уваги передусім на ті пожежонебезпечні ситуації, в які згідно з останніми статистичними даними найчастіше потрапляють діти. Певні зауваги викликають й запропоновані авторами діючих підручників поради з подолання пожежонебезпечних ситуацій. Автори в одних і тих же випадках, що можуть трапитися з дітьми, пропонують різні варіанти дій, які не завжди є послідовними, а відтак не є ефективними для самозахисту. Третім аспектом, на нашу думку, є не досить вдалі напрацювання змістовного матеріалу з практичного відпрацювання основних вимог пожежної безпеки. Перше, що мають чітко усвідомлювати діти молодшого шкільного віку – під час виникнення пожежі слід кликати на допомогу дорослих, а не займатися гасінням пожежі самостійно. Тож, ми вважаємо, що під час навчання дітей молодшого шкільного віку основ пожежної безпеки доцільним буде акцентування уваги школярів на

профілактиці виникнення загорянь та пожеж, а також алгоритму дій у разі їх виникнення. Важливо не лише опанувати теоретичні знання, а й відпрацювати практично відповідні вміння за допомогою різноманітних форм та методів навчання й виховання. Тут у нагоді стала б допомога фахівців Державної служби України з надзвичайних ситуацій щодо розробки основного тексту з питань пожежної безпеки, а також їх залучення до відпрацювання матеріалу в практичній площині.

Таким чином, можна стверджувати, що сьогодні підготовка молодших школярів з питань пожежної безпеки не дає очікуваних результатів. Наявні навчально-методичні джерела не розв'язують повною мірою питання формування в учнів молодших класів знань про пожежну безпеку. Отже, існує гостра необхідність удосконалення теоретичного матеріалу з питань пожежної безпеки у навчальному та виховному процесах молодших школярів та застосування більш ефективних форм та методів виховної роботи з дітьми у сфері пожежної безпеки з метою їх впровадження у практику для підвищення рівня готовності школярів до самозахисту в умовах пожежної небезпеки. З цього приводу можна ознайомитися з нашими попередніми здобутками [3,4].

Список використаних джерел:

1. Національна доповідь про стан пожежної та техногенної безпеки в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://mns.gov.ua/>.
2. Основи здоров'я. Програма для загальноосвітніх навчальних закладів. 1–4 класи [Електронний ресурс]. – Режим доступу до джерела : <http://mon.gov.ua/activity/education/zagalna-serednya/pochatkova-shkola.html>.
3. *Черкашин О. В.* Основи пожежної безпеки в системі навчання та виховання молодших школярів / О. В. Черкашин // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – Вип. 3 (85). – С. 152–157.
4. *Черкашин О. В.* Навчання молодших школярів пожежній безпеці: сучасний стан проблеми / О. В. Черкашин // Наукові записки Тернопільського

національного університету імені Володимира Гнатюка. Серія : Педагогіка. –
2016. – № 3. – С. 182– 189.